

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Кардинальні зміни в економічному, суспільному та політичному житті людства безпосередньо і в першу чергу пов'язані із змінами в економічній свідомості соціуму, як незаперечний фактор еволюції суспільства.

Актуальність теми: В умовах ринкової системи господарювання кожна людина самостійно вирішує проблеми: що вона хоче і може робити, як це треба робити, щоб отримати бажаний результат та чи буде її праця визнана суспільством – людина перебуває перед постійним вибором. Можливість мати вибір завжди була засобом і метою розвитку людства. Ринкова форма господарювання, самостійно вибирати шлях для політичного свого життя, кращого і найповнішого задоволення своїх потреб. Проблема вибору для кожної людини є проявом і здійсненням найвищої цінності людини – свободи. Формою свободи у сфері економіки є економічна свобода. Економічна свобода стає реальністю тільки в умовах ринкової економіки.

Мета: Головною метою є методологічне, теоретичне і практичне обґрунтування сутності економічної культури та її роль в становленні економічної свідомості українців.

Завдання:

1) Ринок, його економічна суть, суб'єкти та влада

2) Економічна свідомість, як невід'ємна складова в структурі ринкової економіки в Україні

б) Особливості формування економічної свідомості суб'єктів ринкових відношень в Україні.

Дослідженість теми: Оскільки питання еволюції в економічній свідомості людства приділено особливу увагу, відповідно проводиться грандіозна робота по розвитку економічного мислення в засобах масової інформації, наукових працях, кандидатських та докторських дисертацій економічної еліти. Ця тема являється достатньо дослідженою, проте завжди залишається місце для вдосконалення чи реалізації свого бачення в тій, чи іншій життєво важливій проблемі.

Історичне слово «ринок» являє собою місце, де продавалися і покуплялися товари. Часто це була торгова площа в центрі міста або обладнане приміщення, де зустрічалися продавці (власники товару) і покупці (власники грошей).

Саме тут в результаті взаємодії домовленості (товару) відбувається обмін товару на гроші. Протягом багатьох століть ринок справно виконує покладені на нього функції. Так, важко уявити наше життя без старовинного Львівського ринку, що знаходиться на одноіменній площі, без знаменного Одеського «привозу» чи найбільшого в Україні «Калинівського» ринку, що в Чернівцях.

В сучасному світі та в Україні зокрема, поняття ринок, крім класичного його розуміння, набуває нових ознак і змінює обличчя. Так, завдяки технічному прогресу і зокрема винаходу Інтернету, купівлю – продаж товарів, проведення фінансових операцій та ін. можна здійснити не виходячи з дому. Покупець та продавець знаходять в мережі інтернету спільні інтереси і за допомогою програм Інтернет «money» отримують гроші та товар відповідно. Товарне виробництво існує понад 6 тисяч років, скільки часу і функціонує ринок.

Тривалий час суб'єктами ринку виступали виробники товару та споживачі виробничого продукту. По мірі розвитку ринкових відношень і виокремлення ринку в самостійну галузь торгівлі та грошового обігу, активними учасниками ринкових відносин стають торговельні та фінансові посередники. Це комерційні агенти, брокери, дилери та ін. Вони вивчають стан справ з пропозицією і попитом тих чи інших товарів, динаміку цін, встановлюють ділові контракти.

Сучасна економіка України являє собою декілька взаємодіючих ринків. Залежно від умов в яких діють суб'єкти господарювання, вирізняють вільний, монополізований і регулярний ринки.

Вільний ринок – це ринок з багатьма виробниками однорідної продукції, які не можуть впливати один – на – одного. Тут не існує обмежень в інформації про попит і пропозицію ціни, якість продукції та ін. Кожен виробник встановлює свої ціни, відсутні якісь заборони на входження в ринок чи вихід з нього.

Монополізований ринок – це ринок з незначною кількістю виробників однакової продукції. Тут існує обов'язкове погодження всіх дій окремих суб'єктів, внутрішня інформація про стан справ, доступ до виробничих ресурсів та ін., як правило є закритими для інших засновників, що не входять в монополію.

Регульований ринок – це ринок який повністю контролюється і регулюється державою, за допомогою економічних та адміністративних заходів.

За місцем дії ринки поділяються на:

- Місцевий (в місті чи в селі)
- Регіональний (певна територія країни)
- Національний (вся територія країни)
- Світовий (без обмежень)

З точки зору відповідності чинному законодавству та країни вирівнюється легальний та тінювий ринки. З останнім, в нашій державі нажалі ще не покінчено.

Економічна свідомість – невід'ємна частина психічної діяльності людини, спрямована на перетворення і вдосконалення економічної діяльності. Економічна свідомість властива тільки людям. Закономірно, що кожна людина, незалежна від її соціального статусу, має бажання жити краще. Для покращення свого добробуту, матеріальних статків, жити і працювати по – старому вже замало. Економічна свідомість виконує декілька функцій:

По – перше, це пізнавальна функція, яка реалізується в процесі наукової діяльності й у практиці економічного життя.

По – друге, це регулятивна функція, яка реалізується за допомогою права, моралі, політики у сфері виробництва й розподілу матеріальних благ.

По – третє, це евристична функція, яка забезпечує індивідуальні й суспільні програми економічної діяльності, творчо трансформує і адаптує їх до нових умов економічного життя.

По – четверте, це виховна функція, яка реалізується в якостях підприємства, працьовитості, бережливості. Економічна свідомість найбільш тісно пов'язана з політичною, правовою, морально й екологічною свідомістю.

В філософії розглядається три форми економічної свідомості:

- Масова
- Групова
- Індивідуальна

Масова свідомість – це один із видів суспільної свідомості та конкретна форма її реалізації. До здобуття Україною свого суверенітету і її входження до складу імперії, що звався Радянський Союз, для України та інших республік, що входили до складу СРСР була характерна масова економічна свідомість.

Правляча і єдина в імперії Комуністична партія чітко нав'язувала всім республікам свою комуністичну ідеологію. Згідно неї всі разом будували соціалістичне суспільство, як найбільш прогресивне в цілому світі. В це потрібно було вірити незаперечно, бо це була думка правлячої еліти. Ми бачимо на цьому прикладі масове зомбування в такий спосіб тодішнього суспільства.

Групова економічна свідомість – характерна для певних груп, об'єднань, індивідуальностей. Для прикладу це може бути колектив підприємства, політична партія, соціальна група, де кожен не зважаючи на свою особисту економічну свідомість приходить до спільної думки і виробляють єдину стратегію, щодо групової економічної свідомості.

Індивідуальна свідомість – це особливий вид економічної свідомості, який характерний індивідууму. В даному випадку особистість на підставі своїх особливих, правлячих знань, переконань, особистого досвіду сформував свою індивідуальну свідомість і рахує її єдино правлячою і чітко її дотримується. Інші переконання, доводи, інше економічне мислення та набутий досвід, він віддає як хибні і твердо стоїть на своєму.

До здобуття своєї незалежності, економіка України зовсім не мала ринкових ознак, як хибно вважалося, що мають віджити в цілому світі. В результаті цього було створено суспільство з низькою ефективністю виробництва і значно низьким рівнем життя людей. Державою було монополізовано засоби виробництва, сировину, виробничі потужності. Абсолютно негнучка економіка була повністю відірвана від світового ринку.

Із здобуття незалежності в Україні була запроваджена економічна самостійність господарюючих суб'єктів. Наявність ринкової інституції гарантувала незалежність суб'єктів ринкової економіки, їхню економічну відповідальність, без чого не може існувати ринок. Формування суб'єктів ринкових відношень в Україні відбувається через роздержавлення

власності, її перетворення в різні форми – колективну і приватну. Це в свою чергу сприяє розвитку різних форм господарювання та створення конкурентного середовища. В нових суб'єктів ринку формується своя, нова економічна свідомість. Починають формуватися вільні ціни, за допомогою яких продавець і покупець доходять до взаємної згоди і відбувається еквівалентний обмін, а відповідно підтримується рівновага в економіці. Для того, щоб суб'єкти ринку могли реалізувати право власності на вироблену продукцію, крім економічних потрібні ще й правові передумови. Сьогодні в нашій державі триває прийняття юридичних законів, які мають сприяти створенню ринкового середовища.

Проте цей процес відбувається досить повільно. Часто у вже прийнятні закони вносяться значні зміни, що заважали працювати узгодженню різним суб'єктам ринкових відносин.

Еволюція економічної свідомості дозволяє розвиватися і вдосконалювати структуру суб'єктів українського ринку. Як гриби після дощу виростають нові трастові компанії, монополії, акціонерні товариства, банки, спілки та ін. Їхня ринкова діяльність суттєво поповнює державний бюджет. Проте далеко не останнім гравцем ринку України є середній і малий бізнес. На сьогодні біля 40% надходжень в держбюджет ми отримуємо від мережі малого і середнього бізнесу. Приємно, що останнім часом уряд і Парламент України з розумінням ставиться до проблем середнього прошарку населення України і приймаються ряд законодавчих документів для сприяння і розвитку цих суб'єктів економічного ринку України.

Як бачимо, еволюція економічної свідомості українців, являється потужним поштовхом в розвитку стабілізації ринку України та його повноправне злиття із становим економічним ринком.

Отже, економічна свідомість суспільства являє безперечно рушійною силою для розвитку, як індивідуальності, окремих груп і об'єднань, так і цілих народів, незалежно від їх географічного розташування.

Література

1. Широчук І. О. *Економічна свідомість та економічне мислення*//inform. in. ua.
2. «www. Stationline. Org. ua»
3. Ковальчук А. В. *Економіка 10 клас*, - К: Арка, - 2006.- 385 с.
4. Шумка М., Янковий С. *Гроші та політика* / Михайлина Шумка, Святослав Янковий // *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець»*, спецвипуск, 2008 – С. 80-95.
5. Шумка М., Гончарук Т. *Рефлексія феномену грошей* / Михайлина Шумка, Тетяна Гончарук // *Матеріали Міжнародних філософсько-економічних читань 20-21 травня 2009 року*, Львів. – С. 112-117.
6. Шумка М., Жук А. *Суть та значимість грошей у працях М. І. Туган-Барановського* / Михайлина Шумка, Алла Жук // *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець»*, спецвипуск, 2008 – С. 73-75.